

Wstęp

Wraz z nastaniem płynnej nowoczesności mądrość chińskiego przysłowia: „Jeśli planujesz na rok, posiej zboże. Jeśli planujesz na dziesięć lat, posadź drzewa. Jeśli planujesz na całe życie, kształć i wychowuj ludzi”, utraciła swą pragmatyczną wartość, a osoby, którym zależy na edukacji, które troszczą się o przyszłość dzieci, zostały zmuszone do zmiany swojego sposobu myślenia o uczeniu się i nauczaniu. Jak podkreśla Zygmunt Bauman, nauczyciele „musieli przenieść swoją uwagę z pocisków batalistycznych na pociski inteligentne” (Bauman 2012, s. 27). Co oznacza, że w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, nic nie jest na pewno i nic nie jest na zawsze. To co było przydatne wczoraj, dzisiaj nie ma najmniejszego znaczenia. Liczy się zdolność przystosowywania do zmian oraz kreatywność w generowaniu nowych rozwiązań. Jak twierdzi badacz, „kultura płynnej nowoczesności nie wydaje się już kulturą uczenia się i ciągłości doświadczeń [...]. Wydaje się natomiast kulturą niezaangażowania, nieciągłości i zapomnienia” (tamże, s. 44).

Pomimo krytycznych opinii pod adresem współczesnej szkoły i edukacji może ona być „solidarnym wspieraniem dzieci i młodzieży w nie tylko dogłębnym i krytycznym zrozumieniu współczesnego świata, ale w pozyskiwaniu zdolności do przekraczania narzuconych schematów i zachęcaniu do odważnego ich przekraczania” (Kwieciński 2012, s. 7). Jednakże do podejmowania tego typu działań niezbędne są kompetencje, a dokładniej, kompetencje inteligentne.

Wczesna edukacja dotyczy istotnego etapu życia każdego człowieka. Pierwsze lata nauki w szkole tworzą struktury wiedzy dziecka, kształtują i utrwalają nawyki uczenia się, strategie myślenia i rozumienia, motywy do podejmowania działań poznawczych i zdolność do refleksji. Edukacja szkolna powinna umożliwić dzieciom zrozumienie otaczającego ich świata oraz realizację swojego potencjału. Jednakże rzeczywistość szkolna – jak twierdzą badacze – jest zupełnie inna od tej

zakładanej przez twórców reform oświatowych i nie budzi entuzjazmu (Klus-Stańska 2015, Nowicka 2010, Sowińska 2011). Stwierdza się, że placówki edukacyjne bardzo słabo skutecznie pokładane w nich nadzieje i deklarowane zadania.

W obliczu zatrważającego umniejszania ważności szkoły rodzi się pytanie: *Jaka jest współczesna szkoła i jakie kompetencje posiada dziecko kończące pierwszy etap edukacji szkolnej?* Mając na uwadze powyższe pytanie, pracownicy Zakładu Dydaktyki Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS w Lublinie opracowali niezbędne narzędzia badawcze, a na przełomie maja i czerwca 2015 roku przeprowadzili badania w kilkunastu szkołach podstawowych na terenie Lublina i województwa lubelskiego. Przeanalizowane wyniki badań zostały zaprezentowane w niniejszym opracowaniu.

Książka składa się z dwu części i aneksu, w którym znajdują się wykorzystywane w trakcie badań narzędzia badawcze. W części pierwszej, pt. *Rozwój i edukacja dziecka w wieku wczesnoszkolnym*, zostały umieszczone trzy artykuły.

Pierwszy – *Dziecko w wieku wczesnoszkolnym i jego rozwój* – autorstwa Urszuli Oszwy dotyczy psychologicznej charakterystyki rozwoju dziecka kończącego edukację wczesnoszkolną. W opisie uwzględniono: a) kontekst wewnętrzny związany z indywidualnym wyposażeniem genetycznym jednostki, wyznaczający tempo i dynamikę zmian rozwoju centralnego układu nerwowego, a także sprawność funkcjonowania psychofizycznego, oraz b) kontekst zewnętrzny, rozumiany jako fizyczne i społeczne środowisko wychowawcze, pozwalające na rozwój dziecka w procesie socjalizacji, a także c) współdziałanie kontekstu wewnętrznego i zewnętrznego, powodującego tworzenie się specyficznego środowiska, w którym dziecko przyjmuje i nadaje szczególne znaczenie zdarzeniom, sytuacjom, relacjom, obiektom i ludziom. Dokonano prezentacji rozwoju dziecka kończącego edukację wczesnoszkolną w zakresie funkcjonowania poznawczego, kompetencji emocjonalnych, społecznych w relacji z rodziną i rówieśnikami. Przedstawiono także rozwój trzecioklasisty ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi oraz dzieci utalentowanych.

Drugi artykuł *Swoistość edukacji wczesnoszkolnej*, opracowany przez Beatę Bednarczuk, zawiera treści związane z przemianą systemu edukacji, które nabierają szczególnego znaczenia w odniesieniu do nauczania i wychowania dzieci w młodszym wieku szkolnym, albowiem we współczesnej, złożonej i zmiennej rzeczywistości kształcenie małego dziecka ma do spełnienia niezmiernie ważne zadania. Zwrócono uwagę na to, iż edukacja uwikłana jest w osobę dziecka i w kontekst jej życia, dlatego instytucje wychowawcze czy wychowawcy nie tyle kształtują dziecko, ale je „wzbudzają”, stwarzają warunki rozwoju czy też rozwój ten bezpośrednio umożliwiają. Wymaga to zainteresowania uczniem jako drugim człowiekiem, zaakceptowania faktu, że dziecko jest osobą stającą się, „rozwijającą

się od środka”, według zasady dynamicznego interakcjonizmu (Mietzel 2003). Stąd edukacja wczesnoszkolna intensyfikuje i ukierunkowuje aktywność własną dziecka. Podkreślono, iż kształcenie i wychowanie w klasach I–III przygotowuje do życia, a ponieważ człowiek/dziecko nie funkcjonuje jako homeostat, to każda zmiana, w jakiegokolwiek sferze rozwoju dziecka, modyfikuje jego cały potencjał rozwojowy. Człowiek jest istotą aktywną, a nie reaktywną. Uczenie się ma charakter poznawczy i zachodzi w jednostce (Uljens 2006).

Wyjaśniono, że uczniowie nie mogą być pasywnymi odbiorcami nauczania. Winni być aktywizowani w znaczeniu poszerzania mentalnego horyzontu możliwości tego, co człowiek odbiera jako mu dostępne, otwierania niedostępnych wcześniejszej perspektyw, ukazywania niedostrzeganych możliwości, wykraczania poza dotychczasowe doświadczenia (Bauman 2005). Zwrócono uwagę na proces tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi, który dokonuje się we wzajemnych relacjach uczestników sytuacji dydaktycznych. Stwierdzono, że społeczny wymiar funkcjonowania dziecka w szkole to rozległa przestrzeń wychowania, traktowana jako całokształt procesów i oddziaływań zachodzących w toku wzajemnych relacji między dwiema osobami, a pomagających urzeczywistniać i rozwijać człowieczeństwo (Śliwerski 2001).

W trzecim opracowaniu zatytułowanym *Uczenie się uczenia*, autorstwa Krystyny Kusiak, podjęto problematykę uczenia się. Zaakcentowano w nim, iż permanentne uczenie się to jedna z niewielu możliwych racjonalnych odpowiedzi człowieka na wymagania, jakie stawia przed nim niezwykle złożony i dynamicznie zmieniający się świat. Zwrócono uwagę na ważniejsze zadanie współczesnej szkoły, jakim jest przygotowanie uczniów do uczenia się, tj. kształtowanie kompetencji uczenia się oraz jej internalizacyjnego aspektu, czyli poczucia kompetencji. Dowiedziono, iż warunkiem skuteczności podejmowanych działań jest rozumienie natury tego procesu, rozpoznanie jego determinant, typów wiedzy i dróg ich nabywania.

Część druga – *Osiągnięcia dziecka kończącego edukację wczesnoszkolną* – składa się z sześciu rozdziałów.

Krystyna Kusiak w artykule *Poczucie kompetencji uczenia się dzieci kończących edukację wczesnoszkolną* wyjaśnia, iż doświadczenia szkolne przyczyniają się do uformowania przekonań uczniów na temat natury procesu uczenia się, a także ich poczucia kompetencji w tym obszarze. Pokazuje, że zobowiązanie, jakie przyjmuje na siebie w tym względzie szkoła, sprawia, że warto stawiać pytania nie tylko o deklaracje i projekty działań, co o autentyczne efekty, jakie przynosi bycie w szkole. W opinii autorki zastosowana przez nią metoda badawcza dała możliwość zgromadzenia odpowiedzi odnoszących się do trzech aspektów poczucia kompetencji uczenia się uczniów kończących edukację w klasie III

szkoły podstawowej, a mianowicie ich wiedzy, umiejętności i motywacji, a zebrany materiał pozwolił opisać obszary rozbieżności między zamierzeniami i skutkami oraz rozpoznać sytuację pojedynczych uczniów jako podmiotów uczących się.

W artykule *Sprawność językowa uczniów klasy trzeciej szkoły podstawowej*, opracowanym przez Zofię Maleszyk, przybliżono zagadnienie sprawności językowej w kontekście kompetencji językowej i komunikacyjnej. Opiszano istotne cechy odmiany mówionej i pisanej języka. Dokonano krótkiego omówienia podstawowych form wypowiedzi w klasach I–III. Na tym tle zaprezentowano wyniki badań. Materiałem do analizy były teksty pisane uczniów klas trzecich szkoły podstawowej, które dały podstawę do sformułowania wniosków.

W opracowaniu autorstwa Bernardyny Ceglińskiej i Ewy Kozak-Czyżewskiej, zatytułowanym *Osiągnięcia matematyczne uczniów klasy trzeciej*, ukazano obraz osiągnięć matematycznych dzieci kończących edukację wczesnoszkolną. Oceny dokonywano na podstawie wyników testu składającego się z 17 zadań, które reprezentowały czynności z zakresu trzech kluczowych dla wczesnoszkolnej edukacji matematycznej bloków tematycznych, a mianowicie: techniki rachunkowej, rozwiązywania zadań tekstowych standardowych, rozwiązywania zadań tekstowych niestandardowych. W trakcie analizy wyników badań uwzględniono zmienne niezależne, jakimi były płeć badanych i środowisko ich życia. Na podstawie analiz stwierdzono, że wyniki uzyskane przez badanych trzecioklasistów są niepokojące. Najwięcej badanych uczniów charakteryzuje się średnim poziomem umiejętności matematycznych. Liczna grupa uczniów prezentuje również niski poziom owych umiejętności. Jak twierdzą autorki, spośród zmiennych niezależnych czynnikiem najbardziej różnicującym osiągnięcia matematyczne uczniów na tym etapie kształcenia jest środowisko życia dzieci.

Teresa Parczewska w artykule *Kompetencje przyrodnicze uczniów kończących edukację wczesnoszkolną* stwierdza, że wyposażenie jednostki w kompetencje dające możliwość wykorzystywania przestrzeni przyrodniczej w sposób zrównoważony i trwały, niedegradujący jej zasobów, walorów i potencjałów, nabycie jak najgłębszej wiedzy o jej naturalnej strukturze i funkcjonowaniu powinno być nadrzędnym zadaniem współczesnej szkoły, bowiem jednostka w biegu życia pozostaje w stałym kontakcie z naturą. Jak zauważa autorka, to, czy i jakiego rodzaju kontakty z przyrodą mają bądź będą miały współczesne i przyszłe pokolenia, zależy w dużej mierze od edukacji, która zwykle odbywa się w przedszkolu, szkole oraz poza szkołą. Przedstawione wyniki badań wskazują na konieczność poszerzania badań dotyczących nie tylko kompetencji dzieci, ale szeroko rozumianej edukacji przyrodniczej, na wypracowanie nowego stylu kształcenia przyrodniczego oraz syntetycznego, poznawczo-przeżyciowego modelu nauczania przyrody.

Tekst pt. *Kompetencje społeczne dzieci w zakresie dostrzegania zagrożeń w kontaktach z nieznanymi*, opracowany przez Krzysztofa Kruszko, zawiera diagnozę kompetencji miejskich dzieci kończących klasę III szkoły podstawowej w zakresie świadomości istnienia potencjalnych zagrożeń w kontaktach społecznych z osobami nieznanymi. Autor umożliwia ocenę przygotowania dzieci do radzenia sobie w typowych sytuacjach, które mogą łączyć się z poważnym zagrożeniem dla ich bezpieczeństwa. Do takiej edukacji obliguje nie tylko rodzicielska troska i zdrowy rozsądek, ale również zapisy w Podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych oraz w programach nauczania, które przewidują kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Autorka artykułu *Rodzice wobec kształcenia swoich dzieci – analiza wyników badań*, Małgorzata Chojak, ujawnia, iż liczne badania już kilkadziesiąt lat temu wykazały, że postawy rodzicielskie to jeden z istotnych czynników warunkujących rozwój dzieci i ich szkolne osiągnięcia. Niestety w dostępnej literaturze brakuje publikacji dotyczących postaw rodziców wobec kształcenia swoich dzieci. W tekście zostały zaprezentowane wyniki badań przeprowadzonych autorskim testem na grupie prawie 200 rodziców. Uwidaczniają one, że ponad 30% rodziców nie angażuje się w proces kształcenia dzieci wcale lub robi to w bardzo niewielkim stopniu, pozostawiając to zadanie wyłącznie placówce oświatowej. Motywacją takiego zachowania matek i ojców – jak stwierdza autorka – jest albo niska wiedza dotycząca roli rodzica w tym zakresie, albo negatywne nastawienie emocjonalne, wynikające z własnych doświadczeń. Są to niepokojące wyniki.

Książka jest kierowana do badaczy wczesnej edukacji dziecka, studentów kierunków pedagogicznych, nauczycieli i metodyków, a także władz oświatowych zarządzających edukacją oraz rodziców. Liczymy na to, że będzie ona źródłem refleksji i inspiracji do przekształcania i modyfikowania rozwiązań programowych oraz praktyki szkolnej w taki sposób, by zapewnić uczniom – na co zwracał uwagę autor *Kreatywnych szkół* Ken Robinson – edukację spersonalizowaną, wrażliwą i zorientowaną na społeczność.

Ustalenia przedstawione w pracy nie mają charakteru wyczerpującej prezentacji, naszym zamierzeniem było raczej wprowadzenie do problematyki, która jest niezmiernie istotna w planowaniu procesu kształcenia dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Wiele kwestii jedynie zasygnalizowano, wymagają one zarówno rozwinięcia teoretycznego, jak i poszerzenia analiz empirycznych ilościowych i jakościowych.

Autorzy składają podziękowania dyrektorom szkół i nauczycielom, którzy zgodzili się na udział w badaniach oraz studentkom pedagogiki za zaangażowanie w realizację badań.

Teresa Parczewska

Bibliografia

- Bauman T. (2005), *Aktywizowanie uczenia jako obiecująca perspektywa w myśleniu nauczycieli*, „Problemy Wczesnej Edukacji”, nr 1.
- Bauman Z. (2012), *O edukacji. Rozmowy z Riccardo Mazzeo*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław.
- Klus-Stańska D. (red.) (2015), *(Anty)edukacja wczesnoszkolna*, Impuls, Kraków.
- Kwieciński Z. (2012), *Zamiast przedślowia*, [w:] Z. Bauman, *O edukacji. Rozmowy z Riccardo Mazzeo*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław.
- Mietzel G. (2003), *Psychologia kształcenia. Praktyczny podręcznik dla pedagogów i nauczycieli*, GWP, Gdańsk.
- Nowicka M. (2010), *Socjalizacja na lekcjach w klasach początkowych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Sowińska H. (2011), *Dziecko w szkolnej rzeczywistości. Założony a rzeczywisty obraz edukacji elementarnej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Śliwerski B. (2001), *Program wychowawczy szkoły*, WSiP, Warszawa.
- Uljens M. (2006), *Dydaktyka szkolna*, [w:] B. Śliwerski (red.), *Pedagogika*, t. 2: *Pedagogika wobec edukacji, polityki oświatowej i badań naukowych*, GWP, Gdańsk.

Introduction

With the dawn of liquid modernity, the wisdom of the Chinese proverb: “If your plan is for one year plant rice. If your plan is for ten years plant trees. If your plan is for one hundred years educate children” – has lost its pragmatic value, and the persons who care for education and the future of children have been forced to change their ways of thinking about learning and teaching. As Zygmunt Bauman stresses, teachers “had to shift their attention from battle missiles to intelligent missiles.” It means that in the dynamically changing reality nothing is for sure and nothing is forever. What was considered useful yesterday, today is completely meaningless. What matters is the ability to adapt oneself to changes, as well as creativity in generating new solutions. As the researcher claims: “The culture of liquid modernity does not seem to be a culture of learning and continuity of experiences anymore [...]. On the other hand, it seems to be a culture of non-involvement, non-continuity and forgetting.”

In spite of the critical opinions expressed about modern schools and education, it can be “a loyal support for children and young people not only in a deep and critical understanding of the contemporary world, but also in acquiring the abilities to transcend the imposed schema and encouraging them to bravely transcend those schema.” However, in order to undertake such activities, it is indispensable to possess certain competencies – more precisely, intelligent competencies.

Early education concerns a significant period in every person’s life. The first years of education at school create children’s structures of knowledge, shape and consolidate the habits of learning, strategies of thinking and understanding, motives for undertaking cognitive activities and the skill of reflection. Education at school should enable children to understand the surrounding world and to realise their potential. However, the school reality – according to researchers – is entirely different from that assumed by the authors of educational reforms and generates

no enthusiasm. It has been determined that educational institutions fail to live up to the hopes placed in them or to realise their declared tasks.

In the face of the alarming process of underplaying the importance of school, a question arises: what is the contemporary school like and what competencies does a child who finishes the first stage of school education possess? Taking into account this question, the employees of the Department of Didactics at the Faculty of Pedagogy and Psychology at Maria Curie-Skłodowska University in Lublin devised the necessary research tools, and in late May and early June 2015 they conducted a study in over a dozen primary schools in Lublin and Lublin Voviodeship. The current publication presents the analysed results of this research.

The book consists of two parts and an annex which includes the research tools used in the study. The first part entitled *The development and education of an early school-aged child* consists of three chapters.

The first of them, *Early school-aged children and their development* by Urszula Oszwa, concerns the psychological characteristics of the development of a child who finishes his or her early school education. The description takes into account: a) the internal context, related to the individual genetic endowment of a person which determines the pace and the dynamics of the changes in the central nervous system, as well as efficiency of one's psychophysical functioning and b) the external context, understood as a physical and social environment of education, which allows a child to develop in the socialisation process; as well as c) the interaction between the internal and the external context, which results in the creation of a specific environment in which the child accepts and gives unique meaning to events, situations, relationships, objects and people. The chapter also presents the development of a child finishing early school education in terms of cognitive functioning, emotional and social competencies in the relationship with the family and peers. Furthermore, it describes the development of third graders with special educational needs and of talented children.

The second chapter, entitled *The specificity of early school education* and written by Beata Bednarczuk, includes contents related to the transformation of the education system, which acquire a special significance in relation to teaching and educating early school-aged children, as in the contemporary complex and changing reality education of a small child has extremely important tasks to perform. It was pointed out that education is involved with the child and the context of his or her life, and therefore educational institutions and educators not so much shape the child as "activate" him or her, create the conditions for their development or directly make this development possible. It requires an interest in the pupil as another person; acceptance of the fact the child is a person in the act of becoming, "developing from the inside," according to the principle of dynamic interactionism.

Therefore, early school education intensifies and directs children's own activities. It was stressed that teaching and educating in grades 1-3 prepares children for life, and as a person/child does not function as a homeostat, then every change, in any sphere of a child's development, alters all of his or her developmental potential. Humans are active, not reactive beings. Learning is of cognitive nature and takes place within an individual.

It was explained that pupils cannot be passive recipients of teaching. They should be activated, in the meaning of broadening the mental horizon of possibilities of what a person sees as available to him or her; opening up perspectives which were unavailable before; showing unnoticed possibilities; stepping beyond the earlier experiences. Attention was given to the process of creating conditions favouring development which takes place in the mutual relationships of the participants of didactic situations. It was concluded that the social dimension of a child's functioning at school is a vast space of education, treated as the whole of processes and influences which occur in the course of mutual relations between two persons and which help to realise and develop one's humanity.

The third chapter by Krystyna Kusiak entitled *Learning to learn* addresses the topic of learning. It stresses the fact that permanent learning is one of the few possible rational answers a person can give to the requirements imposed on him or her by the extremely complex and dynamically changing world. The chapter indicates one of the more important tasks of the modern school, that is preparing pupils for learning, i.e. shaping the competency of learning and its internalising aspect, or the awareness of competency. It was proved that the condition for the effectiveness of undertaken activities is understanding the nature of this process, recognising its determinants, types of knowledge and manners of acquiring them.

The second part, entitled *The achievements of children finishing early school education* consists of six chapters.

In the chapter entitled *The awareness of learning competencies in children finishing early school education*, Krystyna Kusiak explains that school experiences contribute to forming beliefs about the nature of the learning process in pupils, as well as their awareness of competencies in this area. She shows that the commitment that the school makes in this respect causes it to be worthwhile to ask not only about declarations and projects of actions, but also about authentic effects that being at school produces. According to the author, the research method she applied enabled her to collect answers concerning three aspects of the awareness of learning competencies in pupils finishing education in the third grade of primary school, that is their knowledge, skills and motivation, and the obtained material allowed her to describe the areas of discrepancies between intentions and results, as well as to recognise the situation of individual pupils as learning subjects.

The chapter *Linguistic proficiency of primary school third graders* by Zofia Maleszyk addresses the issue of linguistic proficiency in the context of linguistic and communicative competency. It describes the essential characteristics of the written and oral variant of language. It includes a short discussion of the basic forms of expression in grades 1-3. In this context, research results were presented. The analysis material were writing tasks of primary school third graders, which formed a basis for conclusions.

The following chapter by Bernardyna Ceglińska and Ewa Kozak-Czyżewska, entitled *Mathematical achievements of third grade pupils*, presents a picture of mathematical achievements of children who finish their early school education. The assessment was carried out on the basis of the results of a test consisting of 17 tasks which represented activities from three topics which are of key importance for early school mathematical education, that is: calculation techniques, solving standard word problems, solving non-standard word problems. In the course of the analysis of the obtained research results, independent variables were taken into account, such as subjects' sex and their life environment. On the basis of the conducted analyses it was concluded that the results obtained by the studied third graders are disquieting. The majority of the studied pupils are characterised by a medium level of mathematical abilities. Also, a numerous group of students presents a low level of these abilities. According to the authors, the independent variable which best discriminates pupils' mathematical achievements at this stage of education is children's life environment.

In the chapter entitled *Naturalist competencies of pupils finishing early school education*, Teresa Parczewska states that equipping an individual in competencies which enable him or her to use the natural space in a sustainable and permanent way that would not destroy its resources, values and potential, as well as providing them with the deepest knowledge possible about its natural structure and functioning should be the main task of the modern school, as an individual remains in a continuous contact with nature in the course of his or her life. As the author notes, the fact that contemporary and future generations establish contacts with nature as well as the type of these contacts are to a large extent dependent on education, which usually takes place at preschool, school and outside of school. The study results presented in the article point to the necessity of extending research concerning not only children's competencies, but also broadly understood environmental education, devising a new style of natural sciences education as well as a synthetic, cognitive-experiential model of teaching natural sciences.

The text entitled *Children's social competencies in terms of recognising threats in contacts with strangers*, written by Krzysztof Kruszko, diagnoses the competencies of urban children finishing the third grade of the primary school in terms of

their awareness of potential threats in social contacts with strangers. It makes it possible to assess how well children are prepared to cope with typical situations which could be connected with a serious threat to their safety. Such education is required not only by parental care and common sense, but also by the Core curriculum of general education for primary schools and by curricula which assume shaping attitudes conditioning efficient and responsible functioning in the modern world in pupils.

The author of the chapter *The parents in the face of their children's education: an analysis of research results*, Małgorzata Chojak, reveals that numerous studies showed as long as a few decades ago that one of the significant factors conditioning children's development are parental attitudes. Unfortunately, there are no publications concerning parents' attitudes towards their children's education in the available literature. The text presents the results of a study which was conducted on a group of almost 200 parents with the use of the author's original test. The results reveal that over 30% parents do not get involved at all in their children's educational process, or they do so to a very limited degree, leaving this task exclusively to an educational institution. The motivation for such behaviour on the part of mothers and fathers – as the author states – is either little knowledge concerning a parent's role in this respect, or a negative emotional attitude resulting from their own experiences. These results are disquieting, especially in the light of the fact that the parent's attitude significantly conditions the child's level of development and his or her achievements at school.

The authors would like to thank school principals and teachers who agreed to participate in the studies, as well as pedagogy students involved in conducting the research.

The book is addressed to children's early education researchers, pedagogy students, teachers and methodologists, authorities responsible for the management of education and parents. We hope that it will constitute a source of reflection and inspiration to transform and modify curricula and school practices in a way that would provide students – as Ken Robinson, the author of *Creative Schools* pointed out – with personalised, sensitive, and society-oriented education.

The conclusions presented in the work do not have the nature of a comprehensive presentation; our aim was rather to introduce a topic which is extremely important in planning the process of educating early school-aged children. Many questions were only signalled; these require both to be developed in theoretical terms and to be further analysed quantitatively and qualitatively.

Teresa Parczewska

